

Дослідники В.Ф.Паламарчук, О.Я.Савченко, Н.Ф.Скрипченко, Я.Л.Кодлюк поділяють навчальні дії на загальноорганізаційні, загально- мовленнєві, загальнопізнавальні, та контрольно-оцінні [4].

Н.О.Менчинська, В.І.Асін, Л.М.Шварц, Д.Г.Елькін, вивчаючи процес набуття дитиною навчальних дій, прийшли до висновку, що успішність його засвоєння залежить від усвідомлення дитиною самої дії. Формування свідомої дії супроводжується її розвитком і сприяє удосконаленню сприймання, пам'яті, мислення, уваги і інших психічних процесів.

Якість засвоєння загальнонавчальних дій сприяє чи, навпаки, гальмує якість навчального процесу і свідчить про загальний стан психічного розвитку дітей, про їх адаптацію до навчання як особливого виду діяльності, та про входження в соціум, продуктом якого є самі діти.

Завданням нашого дослідження було виявлення впливу рівня розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку на формування у них загально- навчальних дій. Дослідження проводились у перших класах середньої школи № 242 міста Києва.

Дітям пропонувалася методика «Будинок», складена Н.І.Гуткіною. Методика включає завдання на відтворення картинки, на якій зображено будинок, окремі деталі якого складені із елементів прописних букв. Завдання, яке ставиться перед дітьми, дозволяє виявити їх уміння орієнтуватися у своїй роботі на зразок, уміння точно копіювати його, виявити особливості розвитку довільної уваги, просторового сприймання, сенсомоторної координації і точності моторики руки. Потрібно наголосити, що методика «Будинок» найкраще дозволяє виявити особливості розвитку саме довільної уваги, тому що обробка результатів враховує помилки цього виду уваги.

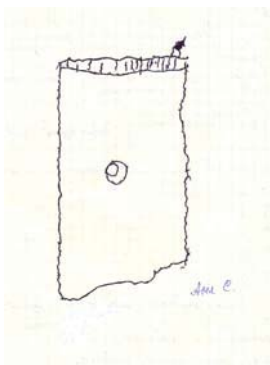
Якщо дитина відтворила малюнок будинку правильно, вона набирає « 0 » балів, але якщо допустилася помилок, замінивши один елемент в малюнку на інший, або не відтворила елемент, перекосила малюнок, або допустила розрив між лініями, які на зразку прилягають одна до одної, то за кожну помилку вона отримує по 1 балу. Чим гірше виконане завдання, тим вищу сумарну оцінку отримує дитина.

Завдання виконували 40 учнів першого класу. Результати їх роботи дуже різноманітні, так: Діма В. з задоволенням змалював будинок, виконав усе правильно, а потім уточнював, чи будемо ще малювати.

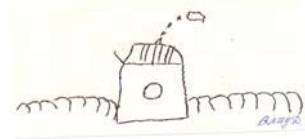
Оля О. відтворила малюнок будинку за зразком, лінії намагалася провести чітко і рівно, але дим, який стелиться від комина намалювати не змогла, тому і замінила його окремими кружечками.

У Владислава Д. тест « Будинок » викликав ускладнення, малював швидко, розтягнув зображення, щоб повністю заповнити листочок, тому малюнок не відтворив точно і не схоже на оригінал.

Аня С. продемонструвала « ідеальне » невміння працювати за зразком, її малюнок демонструє невміння слухати вказівки вчителя, неуважність, погану підготовку дрібних м'язів пальців руки, тому що лінії на малюнку скачкоподібні. За свою роботу дівчинка отримала « 9 » балів – це був найгірший результат з опитуваних нами дітей.

Загальні результати вивчення уваги і загальнонавчальних дій у дітей показали, що тільки 11 учнів із 40 виконали завдання по відтворенню малюнку

« Будинок » без особливих зауважень і продемонстрували своє вміння бути уважними, працювати за зразком, виявили вміння просторового сприймання, точності моторики руки.

Одержані результати дозволяють зробити висновок про те, що увага дітей тісно пов'язана з розвитком загальнонавчальних дій, що зумовлює необхідність цілеспрямованого розвитку уваги, просторового сприймання, моторики руки. Дітям потрібно пояснювати, що і як вони повинні робити, попередньо задавати окремі елементи малюнку для організації уваги та вправлення руки, неодноразово повторювати вправи з різними малюнками. Розвиток уваги - це не одномоментний процес, а тривала праця, яка призводить до бажаних результатів лише при цілеспрямованій тривалій роботі як з дітьми, так і батьками.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гальперин П.Я., Кабыльницкая С.Л. Экспериментальное формирование внимания. – М.: МГУ, 1974. – 99 с.
2. Ермолаев О.Ю., Марютина Т.М., Мешкова Т.А. Внимание школьника. – М.: Знание, 1987. – 80 с.
3. Рабочая книга школьного психолога /Под ред. И.В.Дубровиной - М.: Просвещение, 1991. – 303 с.
4. Савченко О.Я. Развитие познавательной самостоятельности младших школьников. – К.: Рад. школа, 1982. – 176 с.
5. Скрипченко О.В. Психический развитие учнів. – К.: Рад. школа, 1974 – 103 с.

УДК 37.015.325

Субіна О.О.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

В статье раскрываются общие принципы формирования, становления и развития личности человека, анализируется содержание понятия «инновационная личность», дается определение дефиниции «инновационная личность педагога» и представляются основные характеристики инновационной личности педагога. Отмечается, что формирование инновационной личности преподавателя возможно лишь при условии гуманизации образования и рассматриваются основные условия ее реализации.

Людська особистість її структура, складові, характерні риси, визначальна роль в житті людини та суспільства споконвічно були в центрі уваги мислителів і науковців як основні характеристики людського ества, показника людяності, спроможності людини бути хазяїном своєї долі, авторитетом і лідером серед рівних, прикладом для наслідування.

Багатогранність і різноплановість процесу формування, становлення та розвитку особистості є предметом дослідження різних наук та результатом формування численних концепцій щодо сутності особистості та її соціальної детермінації. Проте проблематика особистості та важливості її ролі в усіх спектрах людського життя залишається актуальною і сьогодні в час розвитку глобалізаційних техногенних процесів, інформатизації та інноватизації суспільства, набуваючи при цьому нового визначального значення і звучання.

Враховуючи те, що за класичним визначенням педагогіка є «наукою про освіту і мистецтво виховної практики щодо формування та розвитку особистості» (І. І. Прокоп'єв, М. В. Михалкович тощо), а предметом педагогіки - цілісний педагогічний процес, спрямований на формування особистості в умовах її виховання, навчання та освіти, завдання державної політики щодо розвитку освіти «полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України» [3].

В даному контексті важливо з'ясувати сутність поняття «особистість», а також визначити чинники, що впливають на її формування.

За визначенням Л.С. Виготського особистість є основою, навколо якої будується вся психіка людини, включаючи діяльність та свідомість, те в конкретній людині, що є безпосереднім продуктом, кристалізацією її соціального життя. [4]. С.Л. Рубінштейн писав, що особистість характеризується рівнем психічного розвитку, який дозволяє їй свідомо управляти власною поведінкою та діяльністю. Філософ В.П. Тугарінов до числа найважливіших характеристик особистості відносить: розумність, відповідальність, свободу, особисту гідність, індивідуальність. Суттєвою характеристикою особистості людини також є її суспільна активність та принциповість, міцність моральних поглядів та переконань. І.С. Кон зазначав, що аналізуючи багатозначність поняття особистості, можна зробити висновок, що одні розуміють під особистістю конкретного суб'єкта діяльності в єдності його індивідуальних властивостей і його соціальних ролей, а інші розуміють особистість "як соціальне властивість індивіда, як сукупність інтегрованих у ньому соціально значимих рис, що утворилися в прямому і непрямому взаємодії даної особи з іншими людьми і роблять його, в свою чергу, суб'єктом праці, пізнання і спілкування [5].

Враховуючи викладене, особистість можна характеризувати як *сукупність індивідуальних якостей людини, які визначають її соціальну сутність та місце в суспільстві*.

Суттєвою характеристикою особистості людини є її громадська активність та принциповість, чіткість моральних поглядів і переконань, активність у праці, у відстоюванні своїх ідеологічних та моральних принципів тощо. Особистість тим більш значуща, чим ширше відображає вона в своїх якостях і діяльності тенденції суспільного прогресу, чим яскравіше й оригінальніше виражені в ній соціальні риси та якості, якою мірою її діяльність носить індивідуально-творчий характер.

В епоху інноваційного суспільного розвитку особистість відповідно повинна відображати його провідну тенденцію - інноваційність.

Поняття «інноваційна особистість» ввів Еверетт Хаген (1963), визначаючи її як передумову посилення економічного зростання, поширення підприємництва та накопичення капіталу. Автор виходив з припущення, що існують різні «особистісні синдроми», полярність яких відображає типові ознаки, характерні для традиційного суспільства і суспільства сучасного (інноваційного). У першому випадку - це авторитарна особистість, у другому - прямо протилежна їй в усіх аспектах - інноваційна. Авторитарна особистість, будучи сформованою за умов застою, простого виробництва, рівноваги, сприяє зміцненню цих умов. Інноваційна особистість, сформована в умовах сучасності, в свою чергу, допомагає народженню самопідтримуючих змін, які постійно революціонізують життя - його стандарти, цінності тощо.

Розвиваючи думку Е. Хагена щодо «особистісного синдрому» сучасного суспільства, а також, враховуючи той факт, що особистість спроможна виховати лише особистість, можна стверджувати, що першочерговою вимогою сьогодення є формування інноваційної особистості педагогічних кадрів, завданням яких є «відтворення і народження інтелектуального, духовного та економічного потенціалу Українського суспільства».

Сутність і спрямованість інновацій в освіті полягають у створенні нових гуманістично орієнтованих моделей навчання і виховання, а специфіка — в логічному взаємозв'язку цілей, засобів та методів навчання. Виходячи з цього, інноваційну особистість педагога можна визначити як сукупність соціокультурних і творчих складових, що дозволяють удосконалювати педагогічну діяльність та наявність відповідних факторів, що забезпечують цю готовність практичними засобами і методами.

Визначальними характеристиками інноваційної особистості педагога мають бути:

- високий професіоналізм, обізнаність з сучасними досягненнями психолого-педагогічного спрямування;
- творча здатність генерувати і продукувати нові уявлення та ідеї, проектувати й моделювати їх у практичних формах, в конкретній діяльності;
- культурно-естетична розвиненість і освіченість, що передбачає інтелектуальну і емоційну розвиненість та високий рівень культурної грамотності педагога;
- відкритість особистості до нового, що базується на толерантності особистості та гнучкості мислення;
- гуманістичне світосприйняття.

У питаннях пріоритетності компонентів педагогічного професіоналізму ключовою, на сьогоднішній день, є думка Л. С. Виготського про те, що вчитель має бути «науково освіченим професіоналом і справжнім учителем більше, ніж математиком або словесником». Постановка проблеми первинності аж ніяк не випадкова, оскільки, є чимало ситуацій, коли дають про себе знати протиріччя між цінністю знань з предмету і цінністю розвитку дитини. В цьому випадку педагог-гуманіст завжди вирішить на користь дитини, а технократ - швидше на користь науки. В той час, як дитина повинна відчувати себе, в першу чергу, бажаною особистістю на уроці, а потім учнем, який готовий вчитися.

У розмаїтті характеристик гуманістично орієнтованої освіти ключовим виступає положення про створення умов для саморозвитку особистості, що володіє якостями важливими для неї і суспільства і здатної до вільного гуманістично орієнтованого вибору.

За визначенням, даним в Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття»), «гуманізація освіти, полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб, забезпеченні пріоритетності загальнолюдських цінностей, гармонії стосунків людини і навколишнього середовища, суспільства і природи» [1].

Реалізація принципів гуманізації освіти передбачає урахування, в першу чергу, наступних вимог:

- створення суспільством умов для повноцінного гармонійного життя та розвитку кожного громадянина держави;
- визнання права всіх учасників педагогічного процесу на свій шлях самовдосконалення і творчості в процесі навчально-виховній діяльності;

- формування відносин співробітництва та взаємоповаги між усіма учасниками педагогічного процесу;

- виховання в учасників педагогічного процесу морально-емоційної культури взаємовідносин;

- формування в учнів емоційно-ціннісного досвіду розуміння людини;

- створення матеріально-технічних умов для нормального функціонування педагогічного процесу, що виховує гуманну особистість: щирю, людяну, доброзичливу, милосердну, із розвинутим почуттям власної гідності і поваги гідності іншої людини.

Орієнтуючись на гуманізацію навчання і виховання, на формування особистості учня, визнання її цінності та важливості для сучасного суспільства, перш за все, необхідно пам'ятати, що вона формується особистістю самого педагога. Тому в умовах педагогічних вищих навчальних закладів необхідно створити всі умови для зростання професійної майстерності педагога і, зокрема, його інноваційної особистості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *ДЕРЖАВНА НАЦІОНАЛЬНА ПРОГРАМА «ОСВІТА» («УКРАЇНА XXI СТОЛІТТЯ»), ЗАТВЕРДЖЕНА ПОСТАНОВОЮ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ ВІД 3 ЛИСТОПАДА 1993 Р. N 896 (896-93-П).*
2. *«Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір», затверджено наказом МОН № 998 від 31.12.2004 р.*
3. *Національна доктрина розвитку освіти, затверджена Указом Президента України від 17.04.2002 р. N 347/2002.*
4. *Выготский Л.С. Психология развития человека. — М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. — 1136 с., - С.512.*
5. *Кон И. С. В поисках себя. Личность и её самосознание — М.: Политиздат, 1984. — 336 с. — С.7.*
6. *Психологічні дослідження творчого потенціалу особистості: монографія / авт. кол., наук., керівник В.О.Моляко. - К.: Педагогічна думка, 2008. - 208 с.*
7. *Психология личности: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. — К.: Рута, 2001. — 320 с.*
8. *Сластенин В. А., Подьмова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. — М., 1997.*
9. *Хуторской А.В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика: Научное издание. - М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. - 222 с.*

УДК 159.9 (076.5)

Строяновська О.В.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖОСОБИСТІСНИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТВОРЧОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

В статті изучается влияние психологических особенностей межличностных отношений на развитие профессионального творчества будущих учителей, делается вывод о низком уровне развития их креативности и коммуникативных навыков, а значит, необходимости разработки специальной психокоррекционной программы для его повышения.

Міжособистісні стосунки відіграють важливу роль у житті людини. Задоволення від них позначається на психологічному комфорті учасників комунікативного процесу, а постійне незадоволення соціальними контактами, породжує поганий настрій, депресії, зниження активності, погіршення здоров'я, утруднює досягнення поставлених цілей. Міжособистісні стосунки є невід'ємним аспектом існування людини, важливою передумовою формування її як соціальної істоти, взаємодії з різноманітними спільнотами, а також необхідною умовою існування суспільства. У процесі спілкування відбувається інтелектуальна та емоційно-чуттєва взаємодія індивідів, досягається єдність і злагодженість їх дій, що зумовлює формування спільних настроїв і поглядів, взаєморозуміння, згуртованості й солідарності. Вони необхідні в колективній діяльності, оскільки становлять культурно-комунікативну основу соціального життя суспільства. В зв'язку з важливістю впливу міжособистісних стосунків на особистість в цілому актуальності набуває вивчення їх психологічних особливостей у майбутніх вчителів, в період становлення та інтенсивного розвитку як фахівців. Слід зазначити, що проблема міжособистісного спілкування вивчалася великою кількістю психологів у різних напрямках: М.Каган, М.Н. Корнев, А.Б. Коваленко, Л.Е.Орбан-Лембрик досліджували сутність спілкування, А.А. Бодальов, Л.П. Буева, В.І. Кабрін – взаємозв'язок та взаємовплив особистості та спілкування, В.Н.Куніцина, Н.В.Казарінова, В.М. Погольша, Н.Н. Обозов – безпосередньо міжособистісне спілкування, Л.П. Буева, Л.Е. Орбан, Д.М. Гриджук – взаємовплив діяльності та спілкування, В.А. Лабунська – психологію утрудненого спілкування. В українській психології вагомий внесок у дослідження проблеми спілкування зробили Г.О. Балл, О.Ф. Бондаренко, Ж.П. Вірна, О.К. Дусаविцький, М.М. Заброцький, В.В. Клименко, Г.С. Костюк, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, Ю.І. Машбиць, С.О. Мусатов, М.В. Савчин, В.А. Семиченко, І.О. Синиця, Н.В. Чепелєва тощо. Незважаючи на достатню теоретичну та практичну розробку проблеми міжособистісного спілкування в психології, відсутність підходів до розв'язання проблеми психологічних особливостей міжособистісних відносин як чинника розвитку професійної творчості майбутніх